

# 5 milliuns dapli per las linguas naziunalas

Rinforzar la coesiun naziunala

CUN CONSTANTIN PITSCHE  
HA DISCURRÌ LUCAS DEPLAZES / ANR

■ **La tgira da las linguas è da gronda impurtanza per la coesiun naziunala. Per quest motiv ha il parlament federal formulà ina lescha da linguas. Tge che la nova lescha federala da linguas porta a las minoritads linguisticas avain nus vuli savair da l'incumbensà dal servetsch per las cuminas linguistics e culturalas tar l'Uffizi federal da cultura (UFC), Constantin Pitsch.**

*Vegnan las linguas naziunalas chatschadas a chantun pervi da l'englais? Dovri perquai ina lescha da linguas sco cunterpaisa?*

Constantin Pitsch: Jau na crai betg che l'englais saja ina smanatscha per nossas linguas. Nus avain plitost ina concurrenza tranter las linguas naziunalas. Cun 63% è la lingua tudestga fitg dominanta. Las linguas latinas pateschan plitost sut la dominanza dal tudestg. L'englais concurrenzescha però seriusement las linguas naziunalas sco segunda lingua en il sector da l'instrucziun.

## La lingua tudestga è fitg dominanta

*La lingua munta in segn caracteristic per il singul burgais, ella è da gronda impurtanza. L'ultima votaziun federala ha er demussà ch'il Svizzer vul restar Svizzer e mantegnair sia identitad. Percorscha il cussegl federal uss quella muntada?*

Jau crai bain che l'identitad persunala s'exprimia per gronda part tras l'identitad linguistica. Jau pens che gist tar la populaziun rumantscha saja l'identitad cun la lingua materna fitg impurtanta, cunzunt per il mantegniment da la lingua. La recenta retschertga a Breil



Constantin Pitsch è l'incumbensà dal servetsch per las cuminas linguistics e culturalas tar l'Uffizi federal da cultura.

FOTO L. DEPLAZES

ed a Sent demussa quai en tutta evidenza.

*Tge munta la nova lescha concret per las minoritads linguisticas?*

La lescha è concepida en pliras parts. Ina part regla l'adiever da las linguas uffizialas en l'administraziun federala. La segunda regla il barat tranter las regions linguisticas e la promoziun da la cha-

pientscha vicendaivla tranter las cuminas linguisticas. La terza è deditgada al sustegn dals chantuns plurilingus. La quarta part regla il sustegn als chantuns Grischun e Tessin per promover il rumantsch ed il talian, quella part exista gia; ella è uss integrada en la nova lescha.

*Cun tge meds finansials sustegna la confederaziun gia uss il chantun Grischun?*

Actualmain munta la summa a 4,6 milliuns francs l'onn. La medema summa è previsa per il 2010. Il chantun reparta quests meds a la Lia Rumantscha (dus milliuns), a l'Agentura da novitads rumantscha (710 000), a la Pro Grigioni Italiano (772 000) ed ina part impunda il chantun per la promoziun dal rumantsch e dal talian en ils secturs da l'instrucziun da las linguas e da l'administraziun chantunala plurilingua.

## Sustegn dal Grischun e dal Tessin per il rumantsch ed il talian

*Co vul la confederaziun sustegnair la scolaziun plurilingua ed il barat da scholars e scolasts per promover las linguas naziunalas?*

Qua sa tracti da sustegnair la Fundaziun «ch», ina agentura naziunala che promova e coordinescha il barat da juvenils e da scolasts. Entaifer diesch onns vul la Fundaziun «ch» redublar il dumber da scholars e da magisters che fan in segiurn en in'atra regiun linguistica.

*En tge moda e maniera sustegna la confederaziun il center da cumpetenzia scientific a Friburg per la coordinaziun, realisaziun da la retschertga applitgada sin il sector da las linguas?*

La confederaziun ha ussa la cumpetenzia da sustegnair in center scientific per la promoziun da la plurilinguitad. Ina decisiun furmala per liar in tal center ad ina instituziun scientifica existenta na datti anc betg. Las premissas per Friburg èn bain bunas, però la confederaziun n'ha betg la cumpetenzia da decider suletta. Quai succeda proximamain en collavuraziun cun ils chantuns. Il center sto dentant stgaffir ina rait scientifica cun las differentas regions lingui-

sticas dal Grischun e dal Tessin, da la Svizra romanda e tudestga, quai vul dir cun las instituziuns scientificas ch'èn interessadas vid la retschertga applitgada davart la plurilinguitad.

*Tge summa ha il cussegl federal previs en il preventiv 2010 ed en il plan da finanzas 2011-2013 per la promoziun da las linguas naziunalas?*

Per l'onn 2010 èn previs ils 4,6 milliuns francs per il Grischun e 2,3 milliuns francs per il Tessin. 800 000 francs en previs per il sustegn a las organisaziuns che promovon la chapientscha vicendaivla. Per realisar la nova lescha èn previs tschintg milliuns francs supplementars. Quels stattan a disposiziun la segunda mesadad dal 2010, cur che l'ordinaziun va en vigur. Per il 2011 ha il cussegl federal dentant annunzià in plan da spargn, uschia ch'ins sto far quint ch'i dettia dal 2011 in pau damain raps.

## In post per il rumantsch a Berna

*Il resguard dal rumantsch en l'administraziun federala na cuntenta betg. A Berna stuess almain vegnir creà in post da contact per il rumantsch per satisfar a la constituziun che stipulescha ch'en il contact cun persunas rumantschas è il rumantsch lingua uffiziala da la confederaziun.*

Ins sto differenziar tranter las trais linguas uffizialas ch'èn er linguas da lavur tar la confederaziun ed il rumantsch, il qual vegn resguardà be parzialmain. Il rumantsch n'è betg ina lingua da lavur. Dentant èsi planisà da crear cun la nova lescha da linguas in post tar la chanzlia federala che s'occupa dal diever dal rumantsch en l'administraziun e procura per la coordinaziun cun il chantun Grischun en dumondas dal rumantsch.